

Порівняльний аналіз вікової динаміки основних технічних прийомів учнів 5–9 класів сільської малокомплектної школи в процесі занять баскетболом

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (м. Київ)

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз досліджень цієї проблеми. На сьогодні однією з основних проблем у школі залишається розвиток рухової активності школярів. Уміння керувати своїми рухами й виконувати їх відповідно до своїх потреб формується лише в процесі навчання за допомогою спеціально підібраних фізичних вправ. Саме тому на сучасному етапі розвитку фізичного виховання в школі спортивним іграм приділяється підвищена увага. Значне місце в навчанні основ спортивних ігор у школі займає баскетбол, що є складовою частиною програми з фізичної культури для учнів 5–9 класів, де найбільш успішно розв'язуються завдання гармонійного фізичного розвитку [4]. За даними Г. Максимів, гра має великі можливості щодо формування в школярів життєво важливих навичок і розвитку фізичних якостей. Так, біг та стрибки сприяють активному росту тіла, передачі на далекі відстані й боротьба за оволодіння м'ячем розвивають силу м'язів, кидки у високорозміщену ціль формують правильну поставу та сприяють розвитку координації рухів, спритності; багаторазові стрибки розвивають силову витривалість, постійні ривки – швидкісну. Протидія кидкам, передачам удосконалює швидкість реакції [6]. Також заняття впливають на ріст і розвиток мозку дитини, допомагають формувати моральні й вольові якості: наполегливість, сміливість, рішучість, чесність, упевненість у собі, почуття дружби, колективізму, дисциплінованість сприяють вихованню навичок культури поведінки, розвитку уваги, мислення та пам'яті [2; 5]. Тобто великий діапазон використання засобів і методів баскетболу дає змогу цілеспрямовано впливати на розвиток усіх основних функцій організму залежно від рухових можливостей тих, хто займається.

Головне те, що визначає питому вагу баскетболу в системі фізичного виховання – це його цінність як комплексного засобу фізичного розвитку й виховання молоді [2].

Однак на сьогодні виникають труднощі у впровадженні баскетболу в навчальний процес із фізичної культури в сільській малокомплектній школі.

Нечисленність сільських учнів у класі ускладнює реалізацію викладання баскетболу в школі та проведення спортивних змагань. У такому випадку слід об'єднувати близьких за віком учнів суміжних класів, щоб не втрачали сенс змагання і конкуренція в цій ситуації, а це, зі свого боку, становить певні труднощі, оскільки в школярів різний вік, різний рівень здоров'я, фізичної підготовленості, а також розвиток їхніх фізичних якостей [1; 3; 7].

Головна спрямованість уроків фізичної культури – засобами баскетболу сприяти розв'язанню завдань фізичного виховання школярів, навчити їх основ баскетболу й привчити до систематичних занять фізичними вправами. Для підвищення ефективності навчання прийомів баскетболу та гри в цілому необхідна відповідна система, що передбачає визначення оптимальних завдань навчання, змісту, форм, засобів, методів, способів виконання вправ і методів організації діяльності учнів [5].

Якість навчального процесу з баскетболу в малокомплектній школі залежить, передусім, від його правильного планування (добору вправ, підвідних і рухливих ігор тощо), а також від об'єктивного оцінювання рухових умінь і навичок школярів, які проживають у сільській місцевості. Велику роль також відіграє позитивне мотиваційне налаштування самих учнів на засвоєння навчального матеріалу, їхнє усвідомлення потреби в самовдосконаленні через широке використання ігрового й змагального методів. Один із напрямів підвищення ефективності навчання учнів сільської місцевості ґрунтується на глибокому вивченні структури змагальної діяльності та побудові на цій основі модельних структур навчально-виховного процесу [1; 7].

Завдання дослідження – здійснити порівняльний аналіз розвитку основних ігрових дій учнів 5–9 класів сільської малокомплектної школи з однолітками, які проживають у міській місцевості в процесі занять баскетболом.

Під час дослідження використовували такі методи, як узагальнення та систематизація літературних джерел, порівняльний аналіз, анкетування, педагогічне спостереження, педагогічне тестування, методи математичної статистики.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Дослідження проводили на базі Стрижівської НВК І–ІІ ст. школи-колегіуму, Високопічської ЗОШ І–ІІІ ст. та Студеницької ЗОШ І–ІІІ ст. Житомирської області. Для порівняння результатів дослідження також проводили і в місті на базі загальноосвітньої школи І–ІІІ ст. № 14 та школи-лицею № 2 м. Житомира. У процесі анкетування проведено самооцінку сільських учнів щодо володіння ними прийомами гри. 30 % опитуваних стверджують, що вміють вести м'яч, робити передачу й кидок м'яча в кошик; 19 % учнів – вести м'яч і кидати в кошик; 14 % школярів лише вміють вести та робити передачу м'яча; 11 % опитуваних – тільки кидок м'яча в кошик; 10 % респондентів відповіли, що вміють лише вести м'яч; 8 % – робити подвійний крок і кидок м'яча в кошик; 6 % учнів взагалі нічого не вміють та 5 % вміють робити тільки передачу (рис. 1).

При цьому діти і із сільської, і із міської місцевостей навчалися за загальноприйнятою програмою, де представлено варіативний модуль із баскетболу. Кількість годин, які направлені на вивчення розділу програми з баскетболу, була однаковою.

Для визначення спеціальної рухової підготовленості досліджуваних учнів здійснено педагогічне тестування в спортивних залах і сільської, і міської місцевості, де визначено рівень оволодіння учнів технічними прийомами, зокрема такими, як виконання штрафних кидків, передача м'яча, ведення м'яча, подвійний крок.

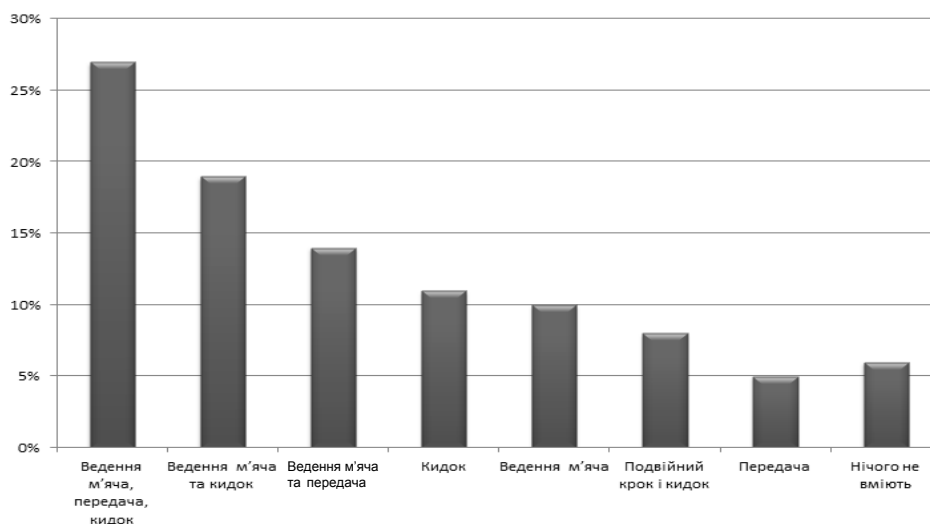

Рис. 1. Самооцінка учнів щодо володіння ними прийомами гри

Проаналізувавши результати тестування, ми установили, що розвиток спеціальних рухових умінь учнів, які проживають у сільській та міській місцевості, нерівномірний і неоднаковий (табл. 1). Ця закономірність характерна як для хлопчиків, так і для дівчаток різних вікових періодів (табл. 2). Так, динаміка результатів штрафного кидка в учнів п'ятого класу сільської місцевості поступається в показниках їхніх однолітків із міської місцевості. У тестуванні передач м'яча п'ятикласники із міської місцевості показали більшу точність передач, ніж їхні однолітки із сільських шкіл. У дослідженнях подвійного кроку більш влучними виявилися діти п'ятого класу міських шкіл. Те саме стосується тесту на ведення м'яча, який виявився занадто складним для учнів сільської місцевості, тому що спортивні зали сільських шкіл поступаються за площею та розмірами спортивним залам міста ($p < 0,05$).

Що стосується учнів шостого й сьомого класів сільських і міських шкіл, то з усіх чотирьох досліджуваних показників спеціальної рухової підготовленості перевагу мають діти, які проживають у містах. Порівняльний аналіз основних технічних прийомів у школярів виявив, що школярі із міської місцевості мають абсолютну перевагу над їхніми однолітками із сільських шкіл. Ця закономірність виявляється серед учнів восьмих та дев'ятих класів. Так, у показниках штрафного кидка діти з міста переважають своїх однолітків із сільської місцевості. У показниках передач м'яча школярі із сільської місцевості поступаються дітям із міста. У тестуванні подвійного кроку більш влучними виявились учні міських шкіл. У тесті на ведення м'яча негативні зміни відбуваються в дітей із сільських шкіл, порівняно зі школярами з міста ($p < 0,05$).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз основних технічних прийомів із баскетболу хлопців 5–9 класів із сільської місцевості з однолітками із міста

Клас	Штрафні кидки (із 10 разів)		Передачі м'яча (із 10 разів)		Подвійний крок (із 10 разів)		Ведення м'яча (с)	
	сільська місцевість	міська місцевість	сільська місцевість	міська місцевість	сільська місцевість	міська місцевість	сільська місцевість	міська місцевість
	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$
5	0,75±0,44	1,75±0,53	2,46±0,97	4,92±1,10	1,63±0,82	3,96±0,95	7,11±0,77	6,06±0,59
6	0,63±0,50	1,89±0,74	2,11±0,94	4,47±1,22	1,32±0,82	3,63±1,42	7,01±0,47	6,13±0,43
7	1,0±0,54	2,79±1,10	2,07±1,05	4,5±1,23	1,5±0,79	3,68±1,28	6,85±0,40	6,00±0,47
8	1,48±0,59	3,13±0,87	2,78±1,09	5,65±1,72	2,09±0,90	4,30±1,11	5,98±0,43	5,33±0,47
9	2,07±0,72	3,82±0,86	3,29±1,08	6,39±1,66	2,86±1,04	5,25±1,24	5,64±0,41	4,87±0,44

Отже, вікова динаміка показників основних технічних прийомів із баскетболу в учнів 5–9 класів засвідчила значне відставання в розвитку спеціальних рухових умінь і навичок дітей із сільських шкіл, порівняно зі школярами з міської місцевості. Причина цього – відсутність достатньої матеріально-спортивної бази, науково-методичної літератури, досвідченого вчителя фізичної культури, наявності шкільних гуртків із цього виду спорту, мотивації учнів та батьків і часу для занять фізичним вправами в сільських школах.

Крім цього, така динаміка розвитку спеціальних здібностей учнівської молоді, яка проживає в сільській і міській місцевості, пов'язана з тим, що морфологічні характеристики організму дітей 10–14 років у різні вікові періоди розвиваються нерівномірно. Періоди вповільненого зростання змінюються періодами посиленого зростання, пов'язаного з настанням статевого дозрівання.

Таблиця 2

Порівняльний аналіз основних технічних прийомів із баскетболу дівчат 5–9 класів із сільської місцевості з однолітками із міста

Клас	Штрафні кидки (із 10 разів)		Передачі м'яча (із 10 разів)		Подвійний крок (із 10 разів)		Ведення м'яча (с)	
	сільська місцевість	міська місцевість	Сільська місцевість	міська місцевість	сільська місцевість	міська місцевість	сільська місцевість	міська місцевість
	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$	$x \pm m$
5	0,52±0,51	1,76±0,69	2,14±0,83	3,17±1,00	1,38±0,68	3,14±0,95	7,92±0,66	6,62±0,66
6	0,58±0,50	1,83±0,70	2,29±0,86	4,04±0,81	1,42±0,58	3,17±1,17	7,44±0,50	6,45±0,52
7	0,95±0,52	2,68±1,20	1,95±0,71	4,47±1,68	1,79±0,85	3,95±1,22	6,93±0,35	6,30±0,37
8	1,12±0,67	2,8±0,96	2,36±0,91	5,48±2,04	2,16±0,8	4,24±1,16	6,56±0,45	6,12±0,45
9	1,28±0,84	3,03±0,82	2,45±1,12	5,79±1,92	2,62±1,05	5,72±1,75	6,37±0,78	6,06±0,54

Висновки. Результати анкетування показали, що в дітей із сільської місцевості мотивація до занять фізичною культурою нижча, ніж у їхніх однолітків, котрі проживають у міській місцевості. При цьому виявлено, що самооцінка щодо володіння прийомами гри в баскетбол в учнів 5–9 класів, які проживають у сільській місцевості, є завищеною, порівняно зі школярами з міста.

Порівняльний аналіз вікової динаміки основних технічних прийомів учнів 5–9 класів сільської малокомплектної школи з однолітками, які проживають у міській місцевості, показав, що рівень розвитку спеціальних рухових умінь і навичок учнів сільських шкіл нижчий, ніж у їхніх однолітків, які проживають у міській місцевості. Крім того, виявлено нерівномірний розвиток основних технічних прийомів у грі в баскетбол дітей із сільської місцевості, і школярів із міста, що пов'язано з морфофункціональними особливостями розвитку організму дітей у цьому віковому періоді.

Перспективи подальших досліджень. У подальшому плануємо розробити методику диференційованого навчання учнів 5–9 класів сільської малокомплектної школи засобами баскетболу.

Джерела та література

1. Горчакова Л. П. Фізичне виховання в малокомплектній школі : посіб. для вчителів / Л. П. Горчакова. – М. : Просвещение, 1990. – 157 с.
2. Зельдович Т. Підготовка юних баскетболістів / Т. Зельдович, З. Кершинас. – М. : Фізкультура і спорт, 1964. – 48 с.
3. Коберник О. М. Навчально-виховний процес в сільській загальноосвітній школі: сутність, проектування, організація / О. М. Коберник. – К. : Знання, 1998. – 274 с.
4. Круцевич Т. Ю. Управление физическим состоянием подростков в системе физического воспитания : автореф. дис.... д-ра наук по физ. воспитанию и спорту / Т. Ю. Круцевич. – Киев, 2000. – 44 с.
5. Кузін В. В. Баскетбол. Початковий етап навчання / В. В. Кузін, С. А. Полієвський. – М. : Фізкультура і спорт, 1999. – 133 с.
6. Максимів Г. З. Технологія навчання баскетболу учнів загальноосвітньої школи / Г. З. Максимів. – Тернопіль : ТНПУ, 2005. – 132 с.
7. Суворова Г. Ф. Обучение в малокомплектной сельской школе: 5–9 классы : кн. для учителя / Г. Ф. Суворова. – М. : Просвещение, 1990. – 157 с.

Анотації

У статті особливу увагу приділено проблемам викладання баскетболу в сільських малокомплектних школах. Розглянуто значення спортивної гри в баскетбол у системі фізичного виховання учнівської молоді. Здійснено порівняльний аналіз розвитку основних технічних прийомів учнів 5–9 класів сільської малокомплектної школи з однокласниками, які проживають у міській місцевості. Виявлено, що рівень розвитку спеціальних рухових умінь і навичок учнів сільських шкіл нижчий, ніж у їхніх однокласників із міста. Під час дослідження цієї проблеми використовували такі методи: узагальнення та систематизація літературних джерел, порівняльний аналіз, анкетування, педагогічне спостереження, педагогічне тестування, методи математичної статистики. Показано самооцінку учнів сільської місцевості щодо володіння прийомами гри. Запропоновано напрями підвищення ефективності навчання баскетболу учнів із сільських малокомплектних шкіл.

Ключові слова: баскетбол, спеціальна рухова підготовленість, малокомплектна школа, сільська місцевість, міська місцевість.

Юлия Костюк Сравнительный анализ возрастной динамики основных технических приёмов учащихся 5–9 классов сельской малокомплектной школы в процессе занятий баскетболом. В статье особое внимание уделяется проблемам преподавания баскетбола в сельских малокомплектных школах. Рассмотрено значение спортивной игры в баскетбол в системе физического воспитания учащейся молодежи. Осуществлен сравнительный анализ развития основных технических приёмов учащихся 5–9 классов сельской малокомплектной школы со сверстниками, проживающими в городской местности, где обнаружено, что уровень развития специальных двигательных умений и навыков учащихся сельских школ ниже, чем у их сверстников в городе. В ходе исследования этой проблемы использовались следующие методы: обобщение и систематизация литературных источников, сравнительный анализ, анкетирование, педагогическое наблюдение, педагогическое тестирование, методы математической статистики. Показана самооценка учащихся сельской местности по владению ими приёмами игры. Предложены направления повышения эффективности обучения баскетболу учащихся сельских малокомплектных школ.

Ключевые слова: баскетбол, специальная двигательная подготовленность, малокомплектная школа, сельская местность, городская местность.

Yuliya Kostiuk. Comparative Analysis of Age Dynamics of the Main Technical Methods of Pupils of 5th–9th Forms of Small Village Schools in the Process of Practicing Basketball. In the article great attention is paid to the problems of teaching basketball in small village schools. It was studied the meaning of a sports game of basketball in the system of physical education of student youth. It was conducted comparative analysis of development of main technical methods of pupils of 5th–9th forms of small village schools with pupils of the same age who live in towns and cities where it was discovered that the level of development of special motor skills and abilities is lower among pupils of village schools than among pupils of the same age in towns and cities. While studying this problem the following methods were used: generalization and systematization of literature sources, comparative analysis, questioning, pedagogical observation, pedagogical testing, methods of mathematical statistics. It was shown self-evaluation of pupils of village schools towards their controlling of game reception. It was proposed ways of increasing of effectiveness of teaching basketball of pupils of small village schools.

Key words: basketball, special motor preparation, incompetent small school, rural area, urban area.